

Wśród rzeczowników

Wśród rzeczowników

Królestwo przedmiotów – w paryskim sklepie ze starociami
Źródło: Jorge Royan, licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 1

Dopisz rzeczowniki pasujące do określających je przymiotników. Następnie określ ich rodzaj gramatyczny.

Określenia	Rzeczowniki	Rodzaj (męski, żeński lub nijaki)
ołowiane, gołe, bezchmurne	niebo	nijaki
dębowy, wigilijny, operacyjny	<input type="text"/>	<input type="text"/>
gorąca, pokorna, usilna	<input type="text"/>	<input type="text"/>
dobre, decydujące, ostatnie	<input type="text"/>	<input type="text"/>
siedmiomilowy, damski, dziurawy	<input type="text"/>	<input type="text"/>
długie, gumowe, muzyczne	<input type="text"/>	<input type="text"/>
panieńskie, rodowe, cudze	<input type="text"/>	<input type="text"/>
bezański, myśliwski, zły	<input type="text"/>	<input type="text"/>
spracowana, prawa, twarda	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Zapamiętaj!

Rzeczowniki mają określony rodzaj gramatyczny:

- **męski** (ten) - ojciec, lew, samochód
- **żeński** (ta) - siostra, jaszczurka, latarka
- **nijaki** (to) - dziecko, proszę, okno.

Aby określić rodzaj rzeczownika w liczbie mnogiej, należy wziąć pod uwagę jego podstawową formę w liczbie pojedynczej, np.

uczniowie - uczeń (ten) - r. męski,
książek - książka (ta) - r. żeński,
lustrach - lustro (to) - r. nijaki.

Ćwiczenie 2

Określ rodzaj zaznaczonych rzeczowników. W puste pola wpisz: męski, żeński lub nijaki.

Koń jest moim ulubionym zwierzęciem.

Mój tata chętnie spaceruje.

Kotka Aza karmi kociątko.

Pasąca się na pastwisku krowa przeżuwała trawę.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Zapamiętaj!

W języku polskim rzeczowniki odmieniają się przez przypadki i liczby.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., *Rzeczownik – odmiana*, licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 3

Uzupełnij tabelę nazwami oraz pytaniami przypadków. Następnie odmień w liczbie pojedynczej i mnogiej rzeczownik „pisarz”.

Nazwa przypadku	Pytania	Liczba pojedyncza	Liczba mnoga
Mianownik	<input type="text"/>	pisarz	pisarze
<input type="text"/>	Kogo? Czego?	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Celownik	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	pisarzy
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
<input type="text"/>	O kim? O czym?	<input type="text"/>	<input type="text"/>
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 4

Do wyróżnionych rzeczowników dobierz właściwe oznaczenia ich form gramatycznych.

Nie dolewaj oliwy do ognia.	Dopełniacz lp. r. żeński
Klamka zapadła.	Mianownik lp. r. nijaki
Porwał się z motyką na słońce.	Narzędnik lp. r. męski
Szczęście się do mnie uśmiechnęło.	Narzędnik lp. r. żeński
Puścił mnie z torbami .	Mianownik lp. r. żeński
Nie ruszył nawet palcem .	Narzędnik lm. r. żeński

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Zapamiętaj!

W języku polskim z zasady odmienia się nazwiska, tworzy się też od nich formę liczby mnogiej.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 5

Wpisz podane w nawiasach imiona i nazwiska w odpowiedniej formie.

Na Wawelu stoi pomnik (Tadeusz Kościuszko) na koniu.

(Adam Mickiewicz) zawdzięczamy wiele pięknych ballad.

Spośród utworów (Aleksander Fredro) dzieci najlepiej znają jego wiersze *Małpa w kąpielni* oraz *Paweł i Gawęł*.

Młodzi żeglarze podziwiają (Leonid Teliga) , pierwszego Polaka, który na jachcie samotnie opłynął Ziemię.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 6

W polu poniżej lub w zeszycie odmień rzeczownik *tęcza* przez przypadki. Oddziel kreską tę część wyrazu, która nie zmienia się podczas odmiany, od tej, która jest zmienna, np. *tęcz-y*.

Zapamiętaj!

Gdy odmieniamy rzeczownik przez przypadki, do stałego tematu dodajemy zmieniające się końcówki.

Temat to część wyrazu powtarzająca się podczas odmiany przez przypadki i wspólna dla wszystkich form danego rzeczownika.

Końcówka to część wyrazu, która zmienia się podczas odmiany przez przypadki.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., *Rzeczownik – temat i końcówka*, licencja: CC BY 3.0.

Polecenie 1

Przyjrzyj się odmianie rzeczowników 'król' i 'muszla' w liczbie pojedynczej i mnogiej. Zaobserwuj, jak zmieniają się końcówki.

Uwaga! Jeśli wyraz nie ma końcówki, do tematu dopisujemy znak 'Ø'.

Przypadek	Liczba pojedyncza		Liczba mnoga	
	król-Ø	muszl-a	król-owie	muszl-e
Dopełniacz	król-a	muszl-i	król-ów	muszl-i
Celownik	król-owi	muszl-i	król-om	muszl-om
Biernik	król-a	muszl-ę	król-ów	muszl-e
Narzędnik	król-em	muszl-ą	król-ami	muszl-ami
Miejscownik	król-u	muszl-i	król-ach	muszl-ach
Wołacz	król-u	muszl-o	król-owie	muszl-e

Odmiana rzeczowników

Źródło: a. nn., *Odmiana rzeczowników*, domena publiczna.

Ćwiczenie 7

Odmień przez przypadki wyraz „jeź”, oddzielając myślnikiem temat od końcówki.

Przypadek	Liczba pojedyncza	Liczba mnoga
Mianownik	jeź-Ø	jeź-e
Dopełniacz	jeź-a	<input type="text"/>
Celownik	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Biernik	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Narzędnik	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Miejscownik	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Wołacz	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 8

Uzupełnij zdania podanymi poniżej wyrazami.

- Wybieram się z do kina.
- Pokazałam moje rysunki z klasy.
- Przyglądam się maleńkim .
- W wazonie na stole stoją czerwone .
- Z okazji imienin mama dostała od taty piękną .
- Adam poprosił o zgodę na wyjazd.

koleżankom

róże

przyjaciółką

rodziców

szczeniętom

różę

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Zapamiętaj!

Końcówkę -om piszemy w celowniku liczby mnogiej rzeczowników wszystkich rodzajów.

Przyglądam się: chłopcom, dziewczynkom, dzieciom, stołom, zwierzętom, kwiatom, książkom, listom.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., *Rzeczownik – forma celownika liczby mnogiej*, licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 9

Zapisz podane rzeczowniki, oddzielając myślnikiem temat od końcówki.

Wzór: kożuchowi – kożuch-owi

kotu –

malinom –

szafkę –

sałatkach –

pudło –

myszy –

kobieta –

kółko –

żyrafom –

komputerowi –

gazu –

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Zapamiętaj!

W temacie rzeczownika podczas odmiany przez przypadki często zachodzi **oboczność** (wymiana głosek). Są to warianty, jakie może przybrać forma tematu, np.

ó : o (ogród – ogródu)

ą : ę (z**ą**b – z**ę**by)

r : rz (gó**r**a – gó**r**ze)

ł : l (ko**ł**o – ko**l**e)

g : dz (dro**g**a – dro**dz**e)

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., *Rzeczownik – oboczności w odmianie*, licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 10

Przyjrzyj się odmianie rzeczowników „kocur” i „kotka” w liczbie pojedynczej. W puste miejsca wpisz od myślników odpowiednie końcówki.

Przypadek	Rzeczownik rodzaj męski	Końcówka	Rzeczownik rodzaj żeński	Końcówka
Mianownik	kocur	∅	kotka	-a
Dopełniacz	kocura	<input type="text"/>	kotki	<input type="text"/>
Celownik	kocurowi	<input type="text"/>	kotce	<input type="text"/>
Biernik	kocura	<input type="text"/>	kotkę	<input type="text"/>
Narzędnik	kocurem	<input type="text"/>	kotką	<input type="text"/>
Miejscownik	kocurze	<input type="text"/>	kotce	<input type="text"/>
Wołacz	kocurze	<input type="text"/>	kotko	<input type="text"/>

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 11

Do podanych rzeczowników dopasuj oboczności, które zachodzą w ich tematach podczas odmiany przez przypadki.

futro	ó : o, ł : l
stół	ó : o, d : dzi
wiatr	a : e, r : rz
kot	t : ci
koło	a : e, t : ci
córka	r : rz
kwiat	ł : l
lód	k : c

Źródło: zpe.gov.pl, licencja: CC BY 3.0.